

Gulyás Anna

SEMANA SANTA NAGYHÉT EGY ANDALÚZIAI FALUBAN

A nagyheti körmenetek hagyománya Andalúziában a gyors ütemű általános modernizáció közepette is töretlen, sőt: Spanyolország azon tartományában, ahol a statisztikák tanúsága szerint a rendszeres vasárnapi templomlátogatók száma az összlakosság viszonylatában a legalacsonyabb, az antiklerikális, republikánus, baloldali eszmék, politikai irányzatok, tömegmozgalmak történelmi színterén, évente újabb és újabb vallási társulatok alakulnak a nagyhét fényét emelendő. A *Semana Santa* jelenségkörét, s általában az andalúziai népi vallásosság különböző megnyilvánulásait elemző spanyol kutatók munkáinak fókuszában e látszólagos ellentmondások különböző elméleti keretekben történő feloldása áll. (Lásd Salvador Rodriguez Becerra, Rafael Briones Gómez, Isidoro Moreno Navarro, e témák kiemelkedő andalúz kutatóinak munkáit¹, valamint kifejezetten a *Semana Santa* témájához az andalúziai antropológiai szaklap, a *Demófilo Semana Santa*-számának tanulmányait². Alapvető, andalúz témákkal is foglalkozó tanulmánygyűjtemény a C. Alvarez Santaló, M. Jesús Buxó és S. Rodriguez Becerra által koordinált háromkötetes *La religiosidad popular*.³ A harmadik kötetben található tanulmányokat a vallási társulatok, testvériségek témájáról. További betekintést adhatnak a különböző megközelítési módok kínálatába a Pedro Castón Boyer által szerkesztett andalúz vallásossággal foglalkozó

---

¹ Salvador Rodriguez Becerra a sevillai szociálintropológia tanszék professzora, az andalúziai kutatásokkal foglalkozó központ a *Fundación Machado* alapítója és vezetője, számos vallásossággal, ünnepekkel foglalkozó mű szerzője, kiemelt témái a kegyhelyek és fogadalmi tárgyak. Alapmű: Rodriguez Becerra 1985. Ha az andalúz ünnepekhez keresünk katalógust nélkülözhetetlen az ő irányításával készült kötet: Rodriguez Becerra 1982. A mű adatainak újrafrissítésén folyamatosan dolgoznak a *Fundación Machado* munkatársai.

Rafael Briones Gómez a granadai szociálintropológia tanszék oktatója. A *Semana Santa* kutatásai központjában áll, lásd pl. Briones Gómez 1984. Legújabb kutatásai a népi gyógyászat, az orvosi antropológia területére vezetnek.

Isidoro Moreno Navarro a sevillai szociálintropológia tanszék professzora, az *Asociación Andaluza de Antropología* elnöke. Munkái fókuszában az identitás kérdése áll. Igen termékeny szerző, itt csak három alapművét áll módunkban kiemelni: MORENO NAVARRO 1993, 1999a, 1999b.

² Gómez Lara – Rodriguez Mateos 1997.

³ Alvarez Santaló – Jesús Buxó – Rodriguez Becerra 1989

tanulmánykötet⁴, valamint a *Demófilo* tematikus számai⁵. Szeretnénk még itt kiemelni egy fiatal sevillai antropológus, Celeste Jiménez de Madariaga könyvét a Madridban élő andalúz emigránsok testvériségeiről, mert az andalúz identitás és társadalmi szerveződés jellemzőit ez a mű igen jól megvilágítja.⁶

Az Európai Unióhoz való csatlakozás a Franco-i diktatúrába merevedett gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyokat hihetetlen sebességgel alakította át.⁷ Nem véletlen, hogy e sokk-jellegű átalakulásban a modernitás és a hagyomány, a globalizáció és a helyi identitás, az elidegenedés és a közösségi összetartás, a tömegkultúra és a lokális kultúra egymásrahatásának kérdései foglalkoztatják a kutatókat. E kettősség mellől, mögül elősejlik a másik kérdés: milyen vallásosság ez, az egyházi előírásokat nem respektáló, erősen antiklerikális, a zarándoklatokra, kegyhelyekre, bizonyos egyházi ünnepekre mégis a lakosság szinte minden tagját bevonzó andalúz gyakorlat? José Domínguez León általános dél-európai vonásként írja le az érzéki élményekkel telített közösségi áhítatformákat, ahol a rítus alakításában a személyes részvételnek hangsúlyozott szerepe van.⁸ E területeken (a szerző ibériai, olasz és dél-franciaországi példákat említ) a felülről jövő kezdeményezések nem jártak nagy sikerrel, sem az egyházi előírások, sem az arisztokrácia kegyességi mozgalmi nem leltek jó táptalajra. Általános viszont a lakosság nagy százalékát felölelő különböző kultuszok ápolására létrejött testvériségek jelentősége. Kérdéseinkre a választ éppen e társadalomszervezeti egységek rendszerén keresztül keressük.

Előadásomban az andalúziai identitás egy igen erős elemének tekinthető rítussor, a *Semana Santa* (Nagyhét), s az ünnepet szervező testvériségek jelentőségét szeretném vázolni egy konkrét falu, Setenil de las Bodegas nagyheti ünnepeinek rövid bemutatásán keresztül. E faluban két nagyheti vallási társulat van, s e klasszikus duális rendszer miatt erőteljesen kitapintható a testvériségek konkrét ünnepeken messze túlmutató szerepe.⁹

(Előadásom 1999-es és 2000-es terepmunkáim tapasztalatain alapul. 1999-es három hónapos kutatóutamat a Soros Alapítvány támogatta. Előadásomat egy hét perces videóösszeállítással szemléltettem.)

⁴ Castón Boyer 1992

⁵ A teljes felsorolás igénye nélkül elmondanánk, hogy külön számok foglalkoznak a betegség és halál (13-as), az andalúz szentélyek (16-17), a népi színjátszás (18), a bikás ünnepek (25), stb., valamint egyes andalúz régiók kulturális jegyeivel.

Itt említenénk meg a másik, Granadában kiadott andalúz antropológiai szaklapot: *Gazeta de Antropología*.

⁶ Jiménez de Madariaga 1997. A mű 1996-ban a „*Memorial Blas Infante*” nagydíjat nyerte el.

⁷ Két szemléletes példa:

1. Andalúziában, Spanyolország egyik legszegényebb tartományában, az elmúlt húsz évben a falvak és külvárosi negyedek házára szinte kivétel nélkül még egy emeletet ráépítettek.
2. Néhány serdülőkorú falusi interjúalanyomnak, akik ma otthonról interneteznek, az édesapja még ugyanabban, az akkor még csak szoba-konyhából álló családi házban hetedmagával együtt lakott.

⁸ Domínguez León 1997. 43-75.

A feketék és a fehérek vallási társulata Setenil de las Bodegasban

Setenilben, e Cádiz megyéhez tartozó 3316 lelkes faluban, a lakosság nagy része az agrár szektorban dolgozik. A falu egy sziklavölgybe tekeredik bele, keskeny utcái közül többet sziklatető fed. Csodálatos fekvése, különleges, sziklába épült házai ellenére a turisták még nem árasztották el a falut. A helység neve mégis sok andalúz számára ismerősen cseng: a setenili nagyheti ünnepek *Sevilla la Chica* (Kis Sevilla) néven ismertek. (Sevilla a nagyhéten fölvonuló több mint ötven testvériségével az egyik központja az Andalúzia-szerte elterjedt kultusznak.) A setenili ünnepek monumentálisága a tömegkommunikáció útján Andalúzia-szerte ismertté vált, de a belföldi turizmus ezekben a napokban sem jellemző, viszonylag ritka az, aki kihagyja saját települése nagyheti felvonulásait, azért, hogy egy másik helységét megnézzé.

A nagyhét idején Setenilben két vallási társulat vonul fel: a felső templomban székelő *Hermandad de la Santa Vera-Cruz*, a „fehérek”, s az alsó kápolnából körmeneteit indító *Hermandad de Nuestro Padre de Jesús Nazareno y Nuestra Señora de la Soledad*, a „feketék”. A setenili duális rendszer a társadalom felső rétegeit képező családok kezdeményezésére jött létre. 1551-ben alakult a fehérek testvérisége, hetven évvel azután, hogy Izabella és Ferdinánd kiűzték Setenilből a mórokat. S valamikor 1782 és 1863 között alakította meg elégedetlen fehérek egy csoportja a feketék társulatát. (A testvériségek e nyolcvan évről szóló jegyzőkönyvei hiányoznak, így a szakadás pontos időpontjáról és okairól írásos emlék nincs. A szájhagyomány szerint a 19. század első felére tehető a kettéválás. Pontos okát nem tudni, többek valamilyen tiszteletlenségről beszélnek az egyik hordozószoborral kapcsolatban.)

A tradicionálisan fehér és fekete családok a falu módosabb családjai. Több adatközlőm szerint a napszámosok és szolgálók régebben munkaadójuk testvériségével azonosultak, így az erős fehér vagy fekete kötődés a társadalom különböző rétegeit öleli fel. (Valószínűnek tartom, hogy eredetileg területi alapon is megoszlott a testvériségekhez való kötődés: az alsó templomhoz kötődik ma is inkább a Cerillo nevű negyedben általam végiglátogatott legtöbb család, negyedükhöz ez a templom esik közelebb.) A Setenil de las Bodegas-i Szent Hét a két társulat kulcsfiguráinak, a fehérek részéről elsősorban két középbirtokos családnak, a feketék részéről egy nagybirtokos család tagjainak évszázados rivalizálásán keresztül nyerte el mai gigantikus jellegét. A két testvériség vezetői (*mayordomos*), a hetvenes évekig minden délután a setenili főtéren található kaszinóban a megfelelő színű sakkfigurákkal megvívtak egymással. A fehérek testvéri-

---

⁹ A testvériségek duális rendszerével Isidoro Moreno Navarro foglalkozott több tanulmányában. Doktori disszertációját is e témáról írta, Carrión de las Céspedesben végzett terepmunkája alapján: Moreno Navarro 1972. Az ő irányításával több hallgató is végzett kutatásokat a sevillai egyetemen, köztük María Luisa González Cid Setenilben: GONZÁLEZ CID 1982. González Cid, Moreno Navarro felvetését követve, a vallási társulatokhoz kötődő endogámia kérdését tanulmányozta Setenilben.

sége követte azt az elvben demokratikus rendszert, mely az andalúz testvériségknél többnyire általános: választásokat tartottak, a választásokon nyílt szavazással általában újraválasztottak az előző vezetőséget. A fekete testvériség irányítása a század eleje óta egy család kezébe került. Gyakran idézik a fekete testvériség utolsó vezetőjének, „diktátorának”, egy igen gazdag földbirtokosnak alábbi aforizmáját: „A testvériségem örökletes és abszolút”. Ma is az ő leszármazottai vezetik a testvériséget, míg a fehérek vezetője egy rátermettségével, szép énekhangjával, és nagyrahitottségének tudatával megáldott pékmester.

„Ahogy haladunk a korrall, lassan már nem is tudjuk, ki a fehér és ki a fekete” (idézet egy idős adatközlőtől.) Az öröklődő vallási társulati tagság a század derekáig az igen erős fekete vagy fehér identitású családoknál (*negros* vagy *blancos* „apretados”) a házasságkötéseket is befolyásolta.¹⁰ E tendencia, az általános modernizációval párhuzamosan, fokozatosan elhalványult. Napjainkban a vegyes házasságok már természetesebbek. Ilyenkor általában az azonos nemű szülőket követik a gyermekek, de a kamaszkorban barátaik, vagy más családtagok hatására „színt is válhatnak”. Több anyától hallottam viszont, hogy nem szívesen vasalják a nem saját testvériségükhöz tartozó gyermekeik felvonulási öltözetét, e feladatot az apai nagynénikre hárítják. Érzelmi krízisek esetén az asszonyok gyakran keseregnek afölött, hogy nem a saját testvériségükön belül házasodtak. Mindez jelzi, hogy noha a modern életszemlélet, az individuális szabadság eszménye nem kedvez az endogámiát követelő családi klánrendszerek átörökítésének, a családi minta a kisgyermekkortól megszerzett erős érzelmi élmények sorozatán át mégis igen mély nyomokat hagy az egyes emberekben. A különböző mestersegek, a nagyheti virágrendezés, vagy öltöztetőnői szerep családon belüli folytatása Andalúziában ma is gyakori. A család által kultivált szentekhez való vonzalom, az, hogy milyen gazdasági célú és hobbiállatokat tart valaki, hová megy szívesen nyaralni stb., stb. természetes módon jelenti valamelyik ős megoldásainak ismétlését. A család szerepe az érték közvetítésben alapvető, s Andalúziában a családi szocializáció igen sikeres. A nevelés, a családi szocializáció kutatása rendkívül fontos terület kell hogy legyen az Andalúzia-kutatásoknak. A témához kapcsolódóan itt csak két megjegyzést áll módomban tenni, hozzátéve, hogy a kérdés alaposabb körüljárására lenne szükség:

1. Andalúziában az erősen kommunikatív, jellemzően extrovertált, az érzelmekkel, érzelmi élményekkel nyílt viszonyban álló személyiség típus egyfajta etalont jelent. (Ez különben a *Semana Santa* szerkezetét is nagyban megvilágítja. Jellemző, hogy emlékezésekkor gyakran idéznek fel az emberek szagokat, illatokat. A sevillai nagyhetet többen is úgy jellemezték, mint ahol a virágzó narancsfák és a tömjén illata felejthetetlenül keveredik össze.) A szülők nyíltan kifejezett érzelmei természetesen beleivódnak aztán gyermekeik lelkébe.
2. Ezután viszont felmerül a kérdés, hogy kamaszkorukban miért láznak kevésbé (vagy másképp) a gyermekek a szülői minták ellen?¹¹ Ha igaz, miért kisebb a generációs szakadék? Hogyan lehetséges, hogy a fiatalok

---

¹⁰ González Cid 1982

oly nagy százaléka követi a szülői mintát természetes módon faluban és városban egyaránt? Az egyik lehetséges ok talán azzal kapcsolatos, hogy Andalúziában a falusi nők többsége, de a városi anyák jelentős százaléka sem vállal kereső munkatevékenységet. A korai kötődés szakában az anyák, s mellettük a nyári melegek miatt kialakult esti utcai életben a teljes szomszédság mindennapos jelenléte igen nagy biztonságot ad a gyermekeknek. Emellett az anya-gyermek viszony többnyire igen kommunikatív, megengedő. Tapasztalataim szerint gyakori a kifejezetten baráti viszony a serdülőkorú fiatalok és édesanyjuk között.

Talán a fentiek a családi minta elfogadását kevésbé teszik problematikusá. (Az anyák munkába állása, a gyermekek bölcsődékben való elhelyezése, a televízió miatt az esti utcai élet háttérbeszorulása kibontakozóban levő folyamatok, melyeknek hatásait valószínűleg az évtizedek múlva felnövő generációknál lehet majd felmérni.) A család szerepe mellett fontos lehet az is, hogy a csoportidentitás élményét, az emberi viszonyaiban belátható, eleven csoportban való aktív részvételt olyan társadalmi intézményekben élhetik ki a fiatalok, ahol együtt tevékenykednek különböző generációk tagjai. Ilyenek a nagyheti testvériségek.

A setenili nagyheti körmenetek. A rítussor leírása.

A setenili testvériségek a minél reprezentatívabb nagyheti körmenetek megszervezésével versengenek. A két társulat a nagyhét 4 napjára 6 (!) körmenetet szervez. Ez igen nagy szám, tekintve az egyes körmenetek megszervezésével járó óriási energia-befektetést. (Sevillában csak egy körmenetet szervez minden egyes társulat.)

Setenilben a nagyhéten az alábbi körmenetekre kerül sor:¹²

1. Cristo amarrado a la columna¹³

Nagycsütörtök, 20:30-tól 23:30

Szervező vallási társulat: fehérek

A falu felső traktusában található nagytemplomból a fehérek kihozzák az Oszlophoz kötözött Krisztus hordozószobrot, s a Fájdalmas Szűzanya hordozószobrát. Mindkét szobrot gazdag virágdíszítéssel ékített „trónusokra” helyezik. A trónusokról elöl és hátul rudak nyúlnak ki, melyeket hármásával egymás mögé és mellé állva trónusonként összesen huszonnégy férfi (*costalero*) vesz vállára. Mivel a trónusok igen nehezek, s az utcák rendkívül szűkek, a trónusokat irányító *capataz* gyakran jelt ad a trónusok letételére. A hordozószobrokat a testvériségek vezeklőruhába öltözött tagjai kísérik, fáklyával a kezükben. Kettős soraik rend-

---

¹¹ Itt a viszonyítás alapjául a pl. Magyarországon falun és városban megfigyelhető gyakori kamaszkori attitűdöt veszem.

¹² A leíráshoz a 2000-es felvonulások adatait mellékeltem.

¹³ „Az Oszlophoz kötözött Krisztus körmenete”.

jét egy-egy szintén vezeklőruhás felügyelő figyeli. A vezeklők ezen a felvonuláson, s a fehérek feltámadási körmenetén elsősorban gyerekek voltak, a setenili néma körmenet, vagy bármely sevillai körmenet szigorú rendjével szemben itt nem volt jellemző a komolyság, a szigorú fegyelem.

A hordozószobroknak reprezentációs kísérői is vannak: felvonulnak a polgármesteri hivatal tisztségviselői, a testvériségek vezetői civil ruhában, s a kísérő zenekarok karnagyai, generálisai. 2000-ben egy negyvenöt-tagú katonai és egy hatvanöt-tagú fúvósokból és ütősökből álló civil zenekar kísérte az első körmenet két szobrát. A kísérőzenekarok nagy száma és jellege (a katonai bandákat részesítik előnyben) jellemző jegye a két testvériség közötti versengésnek. Erről az úgynevezett „bandaháborúról” a továbbiakban még szólunk.

2. Procesi3n del Silencio¹⁴

Nagycsüt3rt3kr3l nagyp3ntekre virrad3ra, 1:30-3:30

Szervez33 vallási t3rsulat: fehérek

Ez a k3rmenet nagym3rt3kben különb3z3k a t3bbi zajos, zsbong3 k3rmenett3l. Elvben a fehérek k3rmenete, de az egyetlen alkalom, ahol egy adatk3ztl3m szerint a „feket3k és fehérek egy istent im3dnak”. Ez a fogadalmak, a fehér vagy fekete csukly3ba 3lt3z3tt néma vezekl33k k3rmenete, a falu lakosainak nagy t3bb-sége szerint a legszebb, legfontosabb k3rmenet.

Andal3zia-szerte elterjedt ez a kett3s3g: vannak a zenekarokkal kís3rt felvonul3sok, ahol a vezekl33k cukork3t osztanak a gyerekeknek (ez Setenilben nincs), beszélgetnek egym3ssal és a n3z33kkel, esetleg csak az itt is felvonul3 fogadalmat tev33k 3rzik meg komolys3gukat. Ezzel szemben a néma k3rmenetek tagjai szigor3 cs3ndben vonulnak fel, s a cs3ndet a k3rmenet n3z33i is megtartj3k. Így vesz r3szt a k3z3ns3g is a kollektív r3tus 3sszhat3s3ban.¹⁵

Ez a k3rmenet falu legmagasabb pontj3n tal3lhat3 temet3b3l indul. El3l a fogadalmat tev33k mennek két sorban, vezekl33lt3zetben, feket3k, fehérek vegyesen, néma cs3ndben, sokan mez3tl3b, mindenkinek a kez3ben gyertya. A kb. 500 f3b3l áll3 menetet k3veti a szents3g: 3t f3rfi viszi a keresztr3l levett, fehér lepelbe burkolt halott Krisztus test3t, a fehérek kultusz3nak k3zpontj3ban áll3 *Cristo de la Vera Cruz* szobr3t. A hordoz3kon k3v3l kb. h3sz f3rfi kís3ri a szobrot, szoros gy3r3be fogj3k. A fehér testvéris3g vezet33je, Rafael Corral el33enekli a *Miserere* és a *Vecilla Regis Prodeum*¹⁶ sorait a setenili „k3non” szerinti romlott latins3g3 sz3veggel, s e f3rfiak felelgetnek, valamint a r3zsaf3z3rt im3dkoz3k. A k3rmenetet a falu néma cs3ndben, s teljes s3t3ts3ggel fogadja, m3g egy 3ngy3jt3, de egy vaku sem villanhat. M3ig tilos a k3rmenetr3l felv3teleket készíteni.

---

¹⁴ „Néma k3rmenet”.

¹⁵ Megd3bbent33 3lm3ny, amikor p3ld3ul a Sevillai Egyetem kapuj3n az ezer3tsz3z vezekl33 által kís3rt Krisztus kil3p a kapun: hirtelen néma, szinte tapinthat3 cs3nd áll be a t3ren, ahol t3bb-t3zezer ember tart3zkodik.

¹⁶ Poitiers Honorius Clementianus Venantius Fortunatus p3sp3k k3ltem3nye, VI. sz3zad. In: Zamudio Rodriguez 1993. 52.

Nő a körmenetet fedetlen arccal régen nem láthatta, Franco idejében még az ablaktáblákat is kötelező volt behajtani. Egyedül egy nő, Doña Encarnación Villalón Ramírez örököse léphet elő házából, s megkeni olajjal s kölnivel Krisztus testét. A néma csöndet, s a monoton zsolozsmázást a főtéren megtöri egy *saeta*, egy flamenco stílusban előadott szívettépő szentének, melyet fogadalomból énekelt Krisztusának egy emigráns férfi. A körmenetet a teljesen elsötétített, zsúfolásig tele felső templomban várja a falu lakosságának igen nagy hányada. A templomkapunál két testvériségtag eloltja a vezeklők gyertyáit, így az egész templomban csak az a négy lámpás fog világítani, mely a lepedőbe varrt szent testet kíséri. A hordozók az oltár lépcsőjére helyezett bársonypárnákra helyezik terhüket. S az óriási sötét teret bevilágító kis fénykörbe behajol egy vezeklő, s egy újabb flamenco szenténeket énekel az Úr haláláról. A körmenetet szentbeszéd zárja, majd feketék és fehérek egyaránt odajárulnak az Úrhoz, s ahol megbontották halotti leplét, megcsókolják a lábát.

3. Padre Jesús¹⁷

Nagypéntek, 13-17:30

Szervező vallási társulat: feketék

Ez a fekete testvériség kultuszának központját jelentő *Padre Jesús* (Jézus Atya) körmenete, igen sok fekete társulati tag számára az év legfontosabb eseménye. Jézus Atya hordozószobrát, egy másik trónuson a Fájdalmas Szűzanya követi Szent János kíséretében. A néma körmenet mellett itt vonul fel a legtöbb fogadalmat tevő setenili. Mivel a kápolna, ahol Padre Jesús szobra van, a nap nagy részében nyitva áll (szemben a nagytemplommal) Jézus Atyával nagyon sok híve napi kapcsolatot alakított ki. Amikor a szobrot egy málagai műhelybe vitték két hónapos restaurálásra, a testvériség több tagja a műhelybe is elment meglátogatni szentjét. Mivel itt patrónusuk vonul fel, ez a körmenet a fekete testvériség tagjai számára kiemelkedő fontossággal bír. 2000-ben két zenekar, a nagypresztizsú idegenlégió 64 fővel, s egy civil 80 fős zenekar vonult fel a körmenet fényét emelendő.

4. Santo Entierro¹⁸

Nagypéntek, 20:30-24:00

Szervező vallási társulat: fehérek

A fehérek patrónusa egy XVI. századi szobor, mely igen hasonlított a sevillai *Cristo de la Vera Cruz* szoborra¹⁹. A szobor karjai mozgathatóak, így erre a körmenetre be tudják fektetni egy üveggoporsóba. A szobrot hármassorokba rendeződve a testvériség lányai és asszonyai követik a tradicionális andalúz *mantilla* öltözet feketé változatában. Az öltözet lényege a teknősbékapáncélból faragott, vagy ma már inkább műanyagból öntött magas kontytű, melyre egy hosszú csipkekendő

¹⁷ „Jézus Atya” körmenete.

¹⁸ „A Szent Temetés”

¹⁹ A polgárháborúban a falu szinte összes kegytárgya megsemmisült. E szobrot élete kockáztatásával egy testvériségtag rejtette el egy veremben.

kerül. Magassarkú cipő, szűk fekete ruha, gyöngysor a nyakon, nagy fülbevalók, erős arcfestés fokozza a nőies hatást. A vallási tartalmat a kézben vitt olvasók jelzik. A megkülönböztetés végett a fehérek hosszú, a fekete lányok rövid szoknyában kísérik Máriájukat. Ezen a körmeneten kb. 100 fiatal lány és asszony vonult fel, „*a lucir*”, tündökölni, ahogy mondják a helyiek. A lányok mögött, szintén feketében a Magányos Szűzanya szobra. (Ez nem ugyanaz, mint a feketék két Mária-szobra.) Elvben a fiát kereső, magányos Máriát jelenítik meg itt a lányok, asszonyok öltözkük azonos a szobor ez alkalommal viselt fekete csipkeöltözetével. Kíséretként egy negyvenöt-tagú katonai és egy hatvan-tagú civil zenekar vonult fel e napon.

5. La Soledad ²⁰

Nagyszombat, 20:00-23:00

Szervező vallási társulat: feketék

A fekete testvériség Magányos Szűzanya hordozószobra járja körbe ez alkalommal a falut. Előtte egy keresztet visznek vezeklőruhás felvonulók. A körmenet a San Benito kápolnából indul. Itt vonulnak fel a feketék lányai, asszonyai. 2000-ben az aznapi eső és hideg ellenére kb. 120-an tipegtek magassarkú cipőikben a csúszós utcakövezeten. Ebben az évben három katonai zenekar kísérte a hordozószobrot, köztük az Ejtőernyősök is, akiket másnap a fehérek is felvonultattak. Meghívni egy nappal előbbre a másik testvériség által szerződött zenekart, ez az elképzelhető egyik legnagyobb győzelem a másik testvériség fölött. Ez a győzelem a feketéknek, a testvériség egyik vezetőjének a közlése szerint, négy és fél millió pesetas, csak a zenekarokra fordított kiadással valósulhatott meg. A fekete testvériség szombati felvonulásánál az egyházi rendelkezések miatt nem lenne szabad zenekarokat felvonultatni. Mivel a fekete testvériségnek eleve csak két felvonulása van, szemben a fehérek négy körmenetével, ezért a feketék nem voltak hajlandók lemondani a szombati zenekarokról, inkább vállalták azt, hogy kizárják őket az egyházilag szentesített testvériségek köréből.

6. Cristo Resucitado²¹

Vasárnap, 13:00-17:30

Szervező vallási társulat: fehérek

A fehérek feltámadási körmenete. Egy Feltámadott Krisztus szobor, s a *Virgen del Rosario* (Rózsafüzéres Szűzanya) járják körbe a falut. A fehér testvériségtagok ezen a napon fejedő nélkül vonulnak fel. 2000-ben e körmeneten az Ejtőernyősök zenekara mellett egy különleges eseményt terveztek a fehérek: Málagából a 65 fős gyalogság mellé 18 fős lovasságot is szerződtek. Sajnos a lovak az igen meredek, többszáz éves burkolatú utcákon rendre megcsúsztak, s miután egy katonát, aki lováról leesett, a kórházba kellett szállítani, a lovakat a lehető legközelebbi úton kivezték a faluból.

---

²⁰ „A Magányos Szűzanya körmenete”.

²¹ „A Feltámadott Krisztus körmenete”.

A testvériségek munkájában aktívan részt vevők köre

A körmenetekkel járó tevékenységek több kevesebb mértékben a falu teljes lakosságát érintik.

A körmenetek szervezése, s a költségek előteremtése egész éves munkát jelent annak a kb. húsz-harminc fős magának, akik az egyes testvériségeknél kiűnnek aktivitásukkal. Lottó, sorshúzás szervezése, halottak napi, anyák napi, Valentin-napi virágárulás, az egyhetes nyári *feria* (fesztivál) büféinél ingyenmunka, a testvériség jelképével ellátott emléktárgyak árusítása, tagdíj és adománygyűjtés, stb. jelentik a testvériségek bevételeit, melyet virágok és gyertyák vásárlására, a zenekarok díjazására s a szobrok hordozótrónusának, öltözetének, s egyéb kapcsolódó felszerelések beszerzésére, valamint javítások elvégzésére fordítanak. Itt emelném ki a divat jelentőségét: az andalúz identitás alapeleme a szépen megrendezett Nagyheti ünnepségek. A falvak aggályosan követik a nagyvárosi minták változásait. Setenil de las Bodegas testvériségei hasonló kultuszra alakult sevillai testvériségek leányintézményei, így a faluban (annak ellenére, hogy Málaga városa fizikailag közelebb van) elsősorban a sevillai minta dominál. Onnan hívnak szakértőket Mária ruházata redőinek elrendezésére, a trónusokra ott vesznek új lámpát, onnan rendelik a legújabb hímzsmintákkal ellátott bársonyöltözetet szentjeiknek. Minden évben „*estrenan*” (bemutatnak) valami új kiegészítőt, fülbevalót, nyakéket, mellkendőt, alsóruhát, felsőruhát, esetleg palástot az egyes szentek. „*Mi sem viseljük minden ünnepen ugyanazt, nekik is jó, ha valami, szépet, újat viselhetnek.*” (Egyébként a setenili középkorú és fiatal nők többsége is igen pontosan követik a divatot.)

Az egész évben aktív szervezői és árusítói munkát végzők mellett egész sor olyan specialista is lehet, akik csak az ünnepek előtti időszakban és alatta vesznek részt kiemelkedő intenzitással a testvériségek munkájában. Ilyen azoknak a férfiaknak a köre, akik a zenekarokról gondoskodnak. Sokuk kizárólag ebben a munkában vállal részt, számukra a nagyhét centruma a bandák kérdése. A setenili „bandaháborúk” sokak szerint elmaradhatatlan részét, karakteres jellegzetességét adják a setenili nagyhétnek, néhányan viszont a vallási áhítat durva felborításának tartják, s nem kedvelik e versengést.

A vallási társulatokban elvégezhető munkák többsége szigorúan családon belül öröklődik. Minden hordozószobornak megvan a maga öltöztetője (*camarera*). Ez egy igen erős kötődést jelent az adott kegyszoborhoz, s korán eldől melyik egyenes ági, vagy oldalági rokon mutat hasonló érdeklődést a feladat iránt. A szobor öltözékének darabjait általában saját ruhásszekrényükben tartják az öltöztetők, egyedül az értékesebb fogadalmi ajándéktárgyakat (nyakláncokat, gyűrűket) tartják a bankban. Az öltöztetők igen gyakran az adott kegyszobornak teszik meg fogadalmaikat, még akkor is, ha az adott szentnek a faluban egyébként nemigen szokás fogadalmat tenni. Szintén külön szakértelmet igényel a virágok és gyertyák elrendezése, a *mantillák* (fiát kereső Máriának beöltözött lányok) felöltöztetése, a körmenet sorainak igazgatása, stb. Fontos szerep a trónokra helyezett hordozószobrok hordozása. Huszonnégy-huszonnégy férfi viszi az egyes szobrokat, szoborcsoportokat. Nem könnyű a testvériségek névadó entitásait hordozó csapatba bekerülni. Ahhoz, hogy valaki Jézus Atyát (a fe-

kete testvériség fő entitását) vihesse, előbb öt éven át az ugyanebben a körmenetben a fia után igyekvő Máriát kell hordoznia. Az Igaz Kereszt Krisztusát a néma körmenetben csak öt férfi viszi, ezért ide a lehetetlennel határos belépni, családtagok öröklik a szobor hordozásának jogát.

E körmenethez kapcsolódik az egyik legszebb mitikus hangvételi fogadalmi történet, amit a faluban hallottam, az Igaz Kereszt Krisztusának öltöztető-asszonya mesélte nagyapjáról:

„Régen a környező hegyekben nagyon sok bandolero (betyár) volt. ... Nagyapámék, ahogy mindig, hozták le a temetőből a Krisztust. Odajött akkor egy férfi köpenyben és kalapban, és azt mondja a nagyapámnak: Engedje, hadd vigyem a Krisztus karját. Nagyapám így felelt: Nem. Nem adhatom át, Te is tudod, ez itt a szokás. Erre azt mondja az ember: Nézd, én Cencerrito vagyok, és fogadalmat tettem, hogy a Krisztust vinni fogom. És a nagyapám átadta neki a helyét. Nem szólt a csendőröknek.” (Cencerrito egy híres környékbéli bandolero volt.)

A körmenetek alapvető résztvevői a testvériségek vezeklő-öltözetébe öltözött *penitentes* (vezeklők). Ők olyan testvériség-tagok, akik a bűnbánati testvériség alapszabályainak megfelelően beöltözésükkel a testvériségek alapszabályainak megfelelő módon elvben kötelezően vesznek részt. A *Semana Santa* tradicionális vezeklőöltözete egybeszabott földig érő tunika és teljes fejletakaró háromszögletű anyagokból összevarrt *capirote*, melyen csak a szemeknek vágtak két nyílást. (Ez az öltözet a klukluxklán által vált világszerte ismertté.) Ha a körmenetet hivatalosan kísérő testvériségtag viseli, akkor a kúp alakú karton segítségével kibélelt fejfedő mintegy 50 cm-es magasságú csúcsos süvegként mered a vezeklő fején az ég felé. Ha Setenilben fogadalomból kíséri valaki a szenteket, akkor nem a hivatalos *penitente* sorba áll be, hanem karton nélküli fejfedővel a fogadalmat teljesítő sorában teszi meg a körmenetet. Ilyenkor a testvérisége jelvényével díszített köpenyt sem viseli, mely amúgy Setenilben része a *penitente*-öltözetnek, ugyanúgy, ahogy a gazdagon díszített bársonyöv. Setenilben a fehérek apró zöld gombokkal díszített fehér tunikát, zöld köpenyt és *capirotét*, a feketék pedig lila gombos fekete tunikát, fekete *capirotét* és lila köpenyt viselnek. Ezen setenili öltözékek az aktuális andalúz divatot követik, a hímezett öv, a gombok, a selyem preferálása mind az elmúlt évtizedek újításai. A hivatalos felvonulóknál norma az egységes öltözék, így ezeket a tagok többségének a testvériségek raktáraiból osztják. A régi vászonból és csipkéből készült öltözékeket a fogadalmi felvonulókon lehet csak látni.

A lányok, asszonyok szintén a testvériségek égisze alatt vonulnak föl a tradicionális *mantilla*-öltözetben.

A körmenetek „faluszínházához” nem aktív testvériségtag minőségben hozzájáruló személyek köre is igen széles.

Először is a setenilieiek többsége házaik nagyhétre kívülről-belülről kimeszeli, s a háza előtti utcarészt is minden háziasszony felmossa. A körmenetek tiszteletére az erkélyekre szép színes, elsősorban vörös bársony anyagokat akasztanak ki.

Az elhaladó hordozószobrokra több erkélyről virágszirmokat hintenek.

A fogadalmak témájához érkezünk el a *saeta*-énekeseken keresztül. A körmenetek esztétikáját, s a fogadalmak pszichikai igényét egyaránt szolgálják azok a falu-szerte fölhangzó *flamenco* hajlításokkal erősen tűzdelt szenténekek, me-

lyeknek egyszerű szövege, s hihetetlenül bonyolult dallama az érzelmek igen intenzív közvetítését teszi lehetővé. 2000-ben nyolc *saeta* hangzott el a faluban. A főtéren egy fiatal emigráns férfi énekelt, barátnője mobiltelefonon közvetítette a három perces, szinte csak hajlításokból egybeszótt szenténeket egy kórházban fekvő rokonnak.

A vallási fogadalmak

A „bandaháború” a Szent Hét vezeklő jellegét nem homályosította el, az egyes körmenetek továbbra is a konvencionális családi fogadalmak színterei. Andalúziában a testi-lelki egészség szempontjából kiemelkedő jelentőségűek a vallási fogadalmak. Minden faluban és minden családban megvannak a fogadalmi felajánlások hagyományai. A fogadalmakat saját magukért, vagy családtagjaikért teszik a felajánlók a gond pillanataiban. A fogadalmakat akkor kell beváltani, ha a kérés teljesült. A fogadalmak Andalúzia-szerre elsősorban a Mária-kegyhelyekhez és a vallási társulatok patrónusaihoz kapcsolódnak. Itt most nincs mód a különböző setenili fogadalmak vázolására, elégedjünk meg annyival, hogy a nagyhétre irányuló felajánlások a leggyakoribbak. Ez azt jelenti, hogy a legtöbb setenili, ha súlyos gondja adódik, a nagyhéti vallási társulatok patrónusainak tesz fogadalmat, s a fogadalmi felajánlást különböző módokon a nagyhét körmeneteihez kapcsolódóan teljesíti. A probléma súlyosságától, s a felajánló lelki alkatától függően változnak a fogadalmak. A legáltalánosabb felajánlás bizonyos körmenet vagy körmenetek végigkövetése vezeklőöltözetben, vagy anélkül. Keményebb felajánlást jelent meztláb menni. 1999-ben és 2000-ben a néma körmeneten felvonulók igen nagy hányada zokniiban járta végig a hosszú utat. 1999-ben térden ment végig egy asszony *Padre Jesús* nagypénteki körmenetén. Szintén ebben az évben két vezeklő egy hatalmas keresztet vitt végig a feketék vallási társulatának ezen kiemelkedő jelentőségű körmenetén, a hátsó vezeklő a bokáján egy lánc is volt. Gyakori, hogy valaki több évre, vagy akár egész életére elkötelezi magát egy körmeneten való vezeklésre. Ilyenkor, ha akadályoztatva van fogadalma teljesítésében, valaki átveszi tőle a feladatot. Előfordul az is, hogy valaki az összes körmeneten részt vesz vezeklőként. Szintén nehéz fogadalmat jelent fehéreként a feketék, vagy feketeként a fehérek körmenetén felvonulni. Azoknál, akik jól énekelnek, gyakori fogadalmi forma, a saját maguk által komponált és saját díszítésekkel tűzdelt *saeták* felajánlása. Egy asszony például szellemi fogyatékos unokája születése óta majdnem minden évben több *saetát* is énekel vallási társulata, a fehérek felvonuló patrónusainak, könyörgés gyanánt a gyermekért. Az énekek elhangzása után remeg, sírva fakad.

Nagy anyagi terheket jelentő felajánlás, ha a testvériségek kelléktárához járul hozzá valaki egy-egy tárggyal. A polgárháborúban megsemmisített testvériségi vagyon nem kis részben fogadalmi felajánlásoknak köszönhetően állt helyre: a szentek, a szentek ruházata, a trónusokat díszítő lámpások, stb., különböző fogadalmaknak köszönhetőek. Ezeknek a fogadalmaknak az esetében természetesen a társadalmi presztízsnyerés is kapcsolódik a felajánláshoz.

Ha úgy hal meg valaki, hogy fogadalmi felajánlását nem teljesítette, valaki a családból megteszi helyette, különben a halott lelke nem tud nyugodni.

Ünnep és identitás

Egy ilyen rövid írás szinte alig vállalkozhat többre, mint a rítussor közlésére. Az események vázolója után térjünk vissza mégis a tanulmány elején felvetett kérdésekhez, s a setenili események fényében kíséreljünk meg néhány következtetést levonni.

A setenili ünnep tükre az andalúzia-szerte jellemző helyzetnek: vallási ünnepek, egy sajátos intézményen, a vallási társulatok rendszerén keresztül az egyes résztvevők valláshoz és egyházhoz fűződő viszonyától függetlenül aktív cselekvésre késztetik a közösség gyakorlatilag minden tagját, mert az ünnep a közösség-élmény erejének megnyilvánulási fóruma, több szinten is. Setenili példákön keresztül nézzük meg vázlatosan, milyen közösségekhez tartozás fejeződhet ki, és miként, egy olyan ünnepen, mint a *Semana Santa*.

1. **A családi identitás.** Az egyes testvériségekhez tartozás kérdése alapvetően a családi mintától függ, különösen a „kemény fehér” vagy „kemény fekete” (blanco/negro apretado) családoknál. A szentek öltöztetése, a hordozófiúk posztjai, a rítus egyes jeleneteiben betölthető szerepek (pl. a Néma Körmenetben Krisztust olajjal kenő nő, aki Dona Encarnación Villalón Ramírez vagy örököse lehet) családon belül öröklődik. Az ünnep alkalmat jelent a nagy családi találkozókra, ilyenkor még a távol élő emigránsok²² is gyakran hazatérnek.

2. **A vallási társulati tagság.** Ez Setenil esetében olyan vertikális metszete a társadalomnak, ahol a különböző osztályok teljes köréből összefűz embereket, családokat a közös társulati munka, melyben természetesen ki-ki nemétől és pozíciójától függően vállalhat szerepeket. A nagybirtokokon dolgozók a földesúr vallási társulatába tartoztak, a cselédek munkaadójuk társulatával vonulnak fel gyakran ma is. A társadalom demokratizálódásával a vezetői szerepek is demokratizálódnak: a fehérek társulatának vezetője jelenleg egy pékmester. A vallási társulatok nagyobb település esetében a lakóhely egyes negyedeinek lakóit fűzik egybe, tehát lokális összetartó erejük van. Ez valószínűleg Setenil esetében is így lehetett korábban, de mára már a nagyheti társulatoknál ez nem kimutatható. Ezzel szemben nemrég alakult egy új vallási társulat a *Virgen del Carmen* (Kármelhegyi Szűzanya) tiszteletére. Ő a falu védőszentje, kegyszobra a *Cerillo* nevű negyedben áll, ahol régebben a falu legszegényebb lakói éltek. Mára az általános fellendülésnek köszönhetően az itt lakók sora is felfelé ível, s megerősödött helyzetüket kifejezi, hogy e negyedben lakók egy csoportja összefogott, s Mária-ünnepet szervez.²³ Elképzelhetőnek tartom, hogy előbb-utóbb e meglehetősen jól körülhatárolható területen élő, a falu többi lakója által kissé lenézett,

²² Andalúziában emigránsoknak nevezik azokat is, akik Spanyolország más tartományaiba költöztek. A fentiekben vázolt nagyheti ünnepek Andalúzia-specifikusak, s az emigránsok vagy hazajárnak ünnepelni szülőhelyükre, vagy új lakóhelyükön vallási társulatokat alapítanak, s andalúz mintára szervezik az ünnepeket. A helyi lakosság nagy létszámban csatlakozik e társulatokhoz, így válik egy eredendően andalúz jelenség (miként a *flamenco*) egyre szélesedő körben identitásszervező elemmé, ahogyan ezt Celeste Jiménez de Madariaga kitűnően elemzi már említett művében: Jiménez de Madariaga 1997.

²³ A Kármelhegyi Szűzanya ünnepe: július 16-18.

sajátos öntudattal bíró lakosok egy harmadik nagyheti vallási társulatot alapítsanak. Itt most nem előrejelzésekbe szeretnék bocsátkozni, hanem a vallási társulatok és közösségi identitás összefüggéseit szerettem volna szemléltetni.

Nagyon fontos a vallási társulatok szempontjából az, hogy a személyes részvételt biztosító keretei legyenek. Ahogy növekszenek a falvak, városok, úgy nő a vallási társulatok száma is. (Sevillában pl. a cikk írásának idején 58 vallási társulat volt.) Fontos, hogy a fiataloknak legyen esélyük arra, hogy a hordozószobrokat vigyék, hogy a szervezőmunkában, öltöztetésben, stb. részt vehessenek mindazok, akik erre késztetést éreznek. Ha erre nincs mód, előbb-utóbb újabb társulat alakul. Később még lesz szó a személyes részvétel fontosságáról. Visszatérve még egy szóra „jósálatomhoz”, az is tény, hogy a duális rendszerek igen stabilak, s ezen évszázados fekete-fehér rivalizációhoz sokkal nehezebb elképzelni egy új, harmadik társulat alakulását, mint azt, hogy majd a harmadik után egy negyedik is szülessen, ahogy ez nemrégiben történt a szomszédos, nagyobb lélekszámú Arriate községben.

Az alakuló vallási társulatok egyes andalúz ünnepekhez kapcsolódnak, s identitásuk jelölői vallási szimbólumok: hordozószobrok, kegyképek. Működésüket az egyház által ellenjegyzett alapító okiratok szentesítik. S e ponton követhető jól, mennyire a közösségi identitásról, s nem az egyházi doktrínák életbe emeléséről szól sokak számára a társulatok működése. 1985-ben a Jerezi Püspökség rendelkezése ellenére (nagyszombatot meditációs napnak nyilvánították, s betiltották a zenekarokkal kísért körmeneteket), a setenili feketék vallási társulata mégis a falu hagyományainak megfelelően megrendezte a körmenetet. Ez ügyben a fehérek is kiálltak a feketék mellett, s a falu papja a templomok kulcsaival együtt 11 napra távozott a faluból. A püspökség mindkét testvériséget felfüggesztette. A fehérek új alapító okiratának ellenjegyzése folyamatban van, de a feketék helyzetének rendeződését gátolja az, hogy nem hajlandóak lemondani a szombati felvonulásról. S itt merülnek fel a kérdések, kinek a feladata a falu kultuszainak irányítása, kinek a tulajdonát képezik a vallási terek, kegytárgyak? A falu lakosai sajátjukénak érzik a templomok, kápolnák tereit, s az itt elhelyezett kegyszobrokat. A karbantartás, felújítás költségeit ők állják, e munkákat a testvériségek szervezik. Magukat a kegyszobrokat is testvériségtagok adományainak köszönhetően őrzik a templomok. A legtöbben sérelmesnek érzik azt, hogy ahhoz, hogy saját költségen restauráltassák a kegyszobrokat, egyházi ellenjegyzés szükséges, stb., stb. A családi hagyományoktól függően az egyes emberek személyesen kötődnek egyik vagy másik kegytárgyhoz, hiszen e tárgyak az egyházilag definiált vallási tartalom mellett sokminden mást is kifejeznek számukra. Az egyház igyekszik e „bálványimádás” jellegű kötődésről leválasztani az embereket, a Setenilben sűrűn egymást váltó papok szentbeszédeiben visszatérő elem, hogy Jézus csak egy van, Mária is egyetlen. De ezen szentbeszédeket kevesen hallgatják, vasárnaponként a templomban maximum 100 setenilivel találkoztam. Ezzel szemben a néma körmenet végén, nagypénteken hajnali 3 óra körül legalább 1000 ember szorongott a nagytemplomban.

3. A setenili identitás. A két fél versengéséből kialakuló nagyszabású ünnepek igen karakteresek. Mindkét fél azon dolgozik, hogy szebb, gazdagabb, méltóbb körmeneteket szervezzen szentjeinek, s e kettős erőfeszítés emeli oly

magasba az ünnep esztétikumát. Elmennek egymás körmeneteit megnézni, figyelik a szentek öltözékét, a hordozótrónusok állapotát, kiegészítőit, a hordozólegények ügyes mozgását (úgy kell vigyék a szenteket, hogy ruháik lebbenjenek, mintha élnének), a testvériségek felvonultatott jelvényeit, a felvonuló vezeklőruhások és *mantillák* számát, a spontán *saeták*kat és az ablakokból hintett rózsaszirmokat, a felvonultatott kísérozzenekarok számát és jellegét. Ez a „bandaháború”, a versengés a kísérozzenekarokkal kapcsolatban erős karakterisztikuma a setenili nagyhétnek. E versengés leginkább férfiak ügye, s lehetővé teszi olyan, nagyhéttel kapcsolatos érzelmek és szerepek kiélését, melyek dinamikusak, férfiasak (a katonazenekarok preferálása), s melyeket a falu többi lakosa vagy megtűr vagy elvár.

4. Az andalúz identitás. A fentiekben vázolt minta szerinti nagyheti ünnepek Andalúzia-specifikusak. A nagyhét idején a televízió, a rádió, az újságok folyamatosan hírt adnak az Andalúzia-szerte folyó ünnepekről. Minden településnek egyéni elemekkel átitatott, de az alapmintához kapcsolódó felvonulásai vannak. Presztízskérdés, hogy egy adott hely ünnepeinek milyen híre van. A setenili ünnepek Andalúzia-szerte híresek, hiszen csupán két vallási társulat négy nap alatt összesen hat körmenetet szervez, s mindenki tudja Andalúziában, hogy ez mennyi munkát jelent. A setenilik a feketék és fehérek zenekarszerzési versengése miatt is híresek. De a setenilik számára is rendkívül fontos, hogy figyeljék, a nagyobb városokban hogyan zajlanak az ünnepek. A konferencián bemutatott videófelvételen láthattunk egy olyan jelenetet, ahol egy vezeklőruhás setenili a körmenetéből kiválva hazaszalad egy kicsit csemegézni (húst eszik nagypénteken), s közben belekukkant a televízió közvetített sevillai felvonulási képekbe.

A szentek s a vezeklők öltözeke, a szobrok kiegészítő felszerelése, a virágdíszek, stb. érzékenyen követik a nagyvárosok (Setenil esetében a közeli Málaga, s természetesen Sevilla) által diktált divatot.

A fentiekben vázolt identitáselemek mellett jellemző, hogy a nagyhét felvonulásai során milyen szerepeket ölthetnek magukra a résztvevők, s ez az identitások, identifikációk újabb sorát jelenti, melyeket kollektív megváltozott tudatállapotban érzékelnek a közösség tagjai. Ahhoz, hogy ezen megváltozott tudatállapotba kerüljenek az egyes emberek, rendkívül fontos a személyes részvétel különböző formáinak nagy mértékben teret adó rendszer. Azok a személyes hozzájárulások, amelyekre lehetőség nyílik az ünnepek során, a minél teljesebb áthangolódás eszközeiként is szolgálnak. A sokszínűség, mely ezen rítusokon betölthető szerepeket jellemzi, a személyhez, és a személy aktuális állapotához illő bevonódást teszi lehetővé.

Részt lehet venni ezeken a rítusokon a katolikus dogmáknak megfelelő teljes vallási áhítattal, s mindig akad néhány, az egyházi előírásokhoz, a helyi pap köréhez erősen kötődő személy, katekista, presbiter, stb., aki a pap oldalán követi végig az eseményeket. Vezeklőruhába öltözve lehet némasági fogadalomban csöndesen, mezítláb vonulni, vagy olyan heroikusabb bűnbánati és fogadalmi formákat gyakorolni, mint a térden állva, vagy keresztet hordozva vonulás. A férfi és női szerepeket is fel lehet öltetni a hordozószobrok cipelőiként, vagy a

magassarkú cipős, fekete csipkeruhás *mantillák* szerepében. Lehet a társadalmi presztízst is hangsúlyozni: ezt teszik a hordozósobrok előtt felvonuló közigazgatási és vallási társulati vezetőségi tagok, s a meghívott díszvendégek: a zenekarokhoz tartozó katonai vezetők. Részt lehet vállalni a rítusok esztétikai alakításában: ilyen a napokon át nem alvó, hordozósobrokat előkészítő idősek és nagyon sok fiatal szerepe. *Saetát* is lehet énekelni a rítus esztétikumát növelendő, vagy mély vallási fogadalmi okokból. Fontos lehet, ahogy már vázoltuk, a családi, közösségi identitáshoz kapcsolódás szerepe: az anyák beöltöztetik gyermekeiket (a néhány hónapos babákat is) a testvériségek öltözeteibe. Lehetőség van a tréfa és a cselvetés kópé-szerepeiben elmerülni: ezt teszik azok a férfiak, akik egymást átvágva, rejtjelekkel kommunikálva, kétes célzásokkal a másik félt megpróbálják megtéveszteni, ahogy a zenekarok beszerzésén hónapokon át fáradoznak. A közösség ezen szerepeket is tolerálja.

Az egyes szerepek felöltését az öltözékek, kellékek egész sora segíti: a hordozóiuk öltönyben vannak, a *mantillák* csipkeruhában, a társulat tagjai társulatluknak megfelelő színű csúcsos sipkában és tunikában vonulnak fel, a hasonló öltözetű vezetők, sipkájukba nem tesznek csúcsívet, így fejezik ki gyarló állapotukat, a reprezentációs felvonulók polgári ruhájukra a társulatok medálját akasztják. A sok felvonulás több szerep egy ünnepen történő megélését is lehetővé teszi.

Rendkívül fontos még az esztétikum keresése: a vallási élmény Andalúziában a közösség szinte minden tagjának személyes közreműködése által alakított szépség, katarzisz élményével kapcsolódik össze.

Összegzés

Megkíséreltük egy andalúz falu nagyheti ünneppsorozatán keresztül bemutatni, egy adott közösség számára mi minden nyilvánulhat meg a „megszentelt időben”²⁴. Emelkedett lélekállapotban szimbolikus jeleket adni és kapni, archetípusokat „maszkokkal” felölteni elemezhetőek az egyén pszichológiája és a közösség szempontjából. Ami nagyon érdekes Andalúziában az a társadalomszervezeti forma, mely az egyén személyes bevonódását biztosítja a kollektív rítusokba. Andalúziában számos vallási társulati forma létezik, s mindegyik az ezeket alapító és alakító személyek, közösségek egyedi jegyeit, ambícióit tükrözi. Ez az alulról szerveződő háló, a történelem során, teret adott még olyan társulatoknak is, mint a sevillai néger rabszolgák vallási társulata²⁵. Latin-Amerikában az afroamerikai kultuszok²⁶, s a *cargo*-kultuszok²⁷ a vallási egyesületek rendszerének e talaján virágozhattak ki.

Setenilben egy klasszikus duális rendszerrel találkozhatunk. Láthattuk, a

²⁴ *Semana Santa* = „Szent Hét”

²⁵ moreno Navarro 1985

²⁶ Lásd pl.: Dornbach 1990, Ortiz 1982

²⁷ Lásd pl. Moreno Navarro 1997

két fél versengése hogyan emeli magasba az ünnep fényét. E kettős felosztás közösen cselekvő és érző csoportokra osztja a falut, mindezt a faluért. Az egyes társulatokban, bárkinek aki ezt igényli, személyes cselekvési tere van, s mindenki -egyéniségének megfelelően- gazdag mintákból válogathat a cselekvés módjait illetően.

Mint láthattuk, Andalúziában a vallási szimbólumok a közösségi identitás kifejezői lehetnek. Setenilben nem általában Krisztus, hanem a setenili *Padre Jesús*, és a setenili *Cristo de la Vera-Cruz* áll az érzelmek központjában. A közösség tagjai saját szűk lakókörzetük materiális és spirituális jóléért felelősek. E kötődés szimbólumai a kegyszobrok, melyek körbejárják a felvonulásokon a falut, újra és újra aláhúzva e kapcsolatot.

Az esztétikum igen fontos: a szépség élményének közös megalkotására törekcszenek a résztvevők.

A setenili *Semana Santa* katartikus élményeket nyújtó faluszínház, ahol évszázados szerepeket ölthet mindenki magára, s a bevonódás alapját az alulról szerveződő vallási társulatok rendszere teszi lehetővé.

Irodalom

ALVAREZ SANTALÓ, C. – JESÚS BUXÓ, M. – RODRIGUEZ BECERRA, S. (szerk.)

1989 *La religiosidad popular*. Barcelona

BRIONES GÓMEZ, Rafael

1984 *La Semana Santa de Priego de Córdoba*. Funciónes antropológicas y dimensión cristiana de un ritual popular. Sevilla

CASTÓN BOYER, P. (szerk.)

1992 *Fiestas y religión en la cultura popular anadaluzá*. Granada

DOMINGUEZ LEÓN, José

1997 Sociedad y religiosidad contemporáneas en la Europa meridional. Aproximación a una cultura liberadora. In: Gómez Lara, M. – Rodriguez Mateos, J. (szerk.) *Demófilo 23: Fiesta y Cultura: la Semana Santa de Andalucía*. Sevilla, 43-75.

DORNBACH Mária

1990 Mulatt istenek az afroamerikai vallásokban. In: Ecsedy Ildikó – Ferenczy Mária (szerk.) *Vallási hagyományok és kultúrák keresztútján. / Történelem és kultúra 6./* Budapest, 204-213.

GÓMEZ LARA, M. – RODRIGUEZ MATEOS, J. (szerk.)

1997 *Demófilo 23: Fiesta y Cultura: la Semana Santa de Andalucía*. Sevilla

GONZÁLEZ CID, María Luisa

1982 *Estructura social, sistema de poder y cofradías en Setenil* (Cádiz) Sevilla. (kézirat, szakdolgozat)

JIMÉNEZ DE MADARIAGA, Celeste

1997 *Más allá de Andalucía*. Reproducción de devociones andaluzas en Madrid. Sevilla

MORENO NAVARRO, Isidoro

1972 *Propiedad, clases sociales y hermandades en la Baja Andalucía*. La estructura social de un pueblo del Aljarafe. Madrid

1985 Control político, integración ideológica e identidad étnica: el „sistema de cargos” de las comunidades indígenas americanas como adaptación de las cofradías étnicas andaluzas. In: Moreno Navarro, I.: *Cofradías y hermandades andaluzas. Estructura, simbolismo e identidad*. Sevilla, 175-209.

1993 *Andalucía: identidad y cultura*. Málaga

1997 *La antigua hermandad de los negros de Sevilla*. Etnicidad, Poder y Sociedad en 600 años de Historia. Sevilla

1999a *Las hermandades andaluzas: una aproximación desde la Antropología* (2. bőv. kiadás). Sevilla

1999b *La Semana Santa de Sevilla*. Conformación, mixtificación y significaciones (4. bőv. kiadás). Sevilla

ORTIZ, Fernando

1982 *Havannai karnevál*. Írások a kubai kultúráról. Budapest

RODRIGUEZ BECERRA, Salvador

1985 *Las fiestas de Andalucía*. Una aproximación desde la antropología cultural. Sevilla

1982 *Guía de fiestas populares de Andalucía*. Sevilla

ZAMUDIO RODRIGUEZ, José Antonio

1993 *Semana Santa en Setenil*. Málaga

Anna Gulyás

Semana Santa – Holy Week in an Andalusian Village

I tried to demonstrate through a chain of Holy Week celebrations of an Andalusian village all the experience that can manifest itself for a community during „sacred time”. Giving and receiving symbolic signs in an elevated state of mind, filling up archetypes with „masks” – these phenomena are analysable from the point of view of the individual’s psychology and from the standpoint of the community. Particularly interesting in Andalusia is the form of social organization which ensures the individual’s participation in the collective rites. There are several forms of religious societies and they all reflect the characteristic features and the ambitions of the individuals and communities founding and shaping them. This network organized from below provided opportunities even for communities like the religious society of black slaves in Sevilla. In Latin America, the Afro-American cults and the *cargo*-cults could blossom out on the soil of the system of these religious societies.

In Setenil, there is a classical dual system. It was observable, how the competition between the two parties added to the glory of the festival. This two-fold division splits the village into groups acting and feeling together, all for the village’s good. In each of these societies, anybody feeling the desire for it

has a personal free scope to act and everybody, depending on personality, can choose from various ways of action.

Noticeably, religious symbols can express communal identity in Andalusia. In Setenil, it is not Christ in general, but the *Padre Jesús* of Setenil and the *Cristo de la Vera-Cruz* of Setenil who is in the centre of sentiments. The members of the community are responsible for the material and spiritual welfare of their own smaller residential area. This attachment is symbolized by the devotional sculptures which are carried around the village in processions confirming this relationship again and again.

Aesthetics is very important: the participants aim at creating collectively the experience of beauty.

Semana Santa of Setenil is a village theatre providing cathartic experience, where everybody can play century-old roles and the basis of participation is the network of religious societies organized from below.